

development of trainees needed as teachers of labor and coordination of efforts Teacher-Master. Therefore, in the work of the Master, in the teams in learners is very important manifestations of sincerity and honesty.

Keywords: communication; specialist teacher; teacher-master.

Рецензенти

Трубавіна І. М. – д. пед. н., проф.,

Тюрина В. О. – д. пед. н., проф.

Стаття надійшла до редакції 10.03.2015

Прийнято до друку 26.03.2015

УДК 37.036/037:316.621

Т. Ф. Мельничук

ТВОРЧА АКТИВНІСТЬ ЯК КОМПОНЕНТ ДУХОВНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Розглядається творча активність як багатофункціональна психологічна складова в процесі діяльності і духовного розвитку особистості, умови, які впливають на формування творчої активності як складової творчого потенціалу; визначені поняття «пасіонарність» як сплески цілеспрямованої енергії і активної творчої діяльності особистості в створенні шедеврів мистецтва й інших продуктів діяльності людини, пов'язаних з охороною природних біоресурсів; відродження духовності, гуманістичні та етичні принципи сенсу життя, ціннісні орієнтації, закладені в християнській святині «Десять Господніх Заповідей» як приклад для наслідування людством життєвих орієнтирів і духовного розвитку особистості в процесі творчої діяльності; показана роль творчих художніх колективів і діяльність громадської жіночої організації в системі культурно-просвітницької діяльності в університеті у процесі формування духовних цінностей особистості, патріотичного ставлення до культурних надбань і традицій українського народу.

Ключові слова: гуманізм; духовна і матеріальна культура; духовність; духовний розвиток; національні святині; пасіонарність; патріотичне ставлення; сакральне мистецтво; самосвідомість; творча активність; традиції; ціннісні орієнтації.

Вступ. Сучасний етап розвитку суспільства вимагає від своїх громадян активного реагування на швидкоплинні зміни в технічному, науковому, культурному, ідеологічному просторі; творчого підходу до розв'язання завдань кожного з цих напрямів. Поняття «творча активність» характеризує людину готову до реалізації завдання неординарним способом з творчим підходом. Творча активність особистості є складною, багатогранною і багатофункціональною психологічною складовою, окремі аспекти якої досить широко вивчаються як у вітчизняній науці (Б. Г. Ананьєв, Г. О. Балл, Д. Б. Богоявленська, О. В. Брушлинський, Л. С. Виготський, В. М. Дружинін, Г. С. Костюк, О. Г. Костюк, С. Д. Максименко, В. О. Моляко, С. І. Науменко, Я. О. Пономарьов, В. А. Роменець та ін.), так і у в світовій (Р. Арнгейм, І. Бенлі, Дж. Гілфорд, Б. Гіделін, Ж. Годфруа, А. Дрейяр, Р. Жоллмен та ін.).

Туриніна О. Л. в своїй праці «Психологія творчості» наголошує, що головною характеристикою творчості є створення нового, тобто творчий процес необхідно розглядати як ланцюг: постановка задачі (задум), формування задуму, його реалізація – це схематична побудова, кожен елемент якої розкладається на складові. Автор наводить класифікацію видів творчості за схемою В. О. Моляко: наукова, технічна, літературна, музична, образотворча, ігрова, навчальна, побутова, військова,

управлінська, ситуаційна, комунікативна (Туриніна О. Л., 2007, с. 32).

Сисоева С. О. спрямованістю на творчість, поштовх до неї бачить у позитивному уявленні людини про себе і бажанні пізнання себе, критеріями оцінки яких є сформована самосвідомість, самооцінка і рівень вимог, які відповідають одне одному, а також реальної оцінки себе, своїх можливостей, якостей і місця серед інших людей. Творчий інтерес, допитливість – це форма вияву пізнавальної потреби, яка спрямовує до творчої діяльності (Сисоева С. О., 2006, с. 145).

Творча діяльність – це процес комбінування і трансформування наявного знання у нові форми знання, механізм переходу від невідомого до відомого, діяльність, спрямована на створення якісно нових, невідомих раніше духовних чи матеріальних цінностей (нові твори мистецтва, наукові відкриття, різноманітні інновації). (Культурологічний словник, 2011, с. 408). Творча активність – складова творчого потенціалу, який базується на отриманих знаннях і творчих природних здібностях особистості, таких як: варіативне мислення, уява, фантазія, інтуїція, емпатія, дивергентне мислення і які у своєму розвитку залежать від соціального середовища, базової освіти, навчання і виховання, тобто формування знань, умінь, навичок, інтелектуального і духовно-

го розвитку особистості і у створенні умов для їх реалізації.

Мета статті: конкретизувати сутність творчої активності як складову творчого розвитку особистості, визначити шляхи формування духовності і ціннісних орієнтацій особистості.

Формування творчої активності. Необхідно зауважити, що на формування творчої активності впливають такі фактори, як соціальне середовище, умови освіти, навчання, виховання, тому процес реалізації творчих здібностей – це складний механізм, спрямований на самореалізацію, самоствердження, самовдосконалення. Творча активність викликає специфічний емоційний стан, особливу кульмінацію психічної напруги, схожої на пасіонарний вибух. За словами Л. Гумільова, творчість – спрямованість поведінки, яка виникає в популяції внаслідок пасіонарного поштовху. «Импульсы, возникающие в биосфере из-за этих толчков, и есть материальная основа творчества, проявляющаяся в стремлении то к красоте – искусство, то к истине – наука, то к справедливости – мораль, то к власти – благодаря этому импульсу создаются государства, то к победе – будь то завоевание чужой страны или мимолетный успех оперного тенора, и т.д.» (Гумільов Л. М., 1990, с. 358).

Пасіонарність – це біохімічна енергія живої істоти, яка зумовлює її здатність до активної творчої діяльності різного ґатунку; здатність етнічних колективів до діяльності як активності, що може виявлятися по-різному, але неодмінно змінює оточення (Культурологічний словник, 2011, с. 358). В мистецтві пасіонарність виявляється у вигляді активної творчої діяльності людини у створенні шедеврів в архітектурі, живопису, музиці, де справжні твори людини вимагають від неї жертвовності (енергії, здоров'я, часу тощо).

Пасіонарність – це імпульс, сплески цілеспрямованої енергії, яка має можливість проявлятися не тільки в суспільстві, а і в діяльності окремої людини й виявлятися в різних формах, як позитивного ґатунку, так і негативного, причиною якого може бути заздрість, владолюбство, гордощі. Термін «пасіонарність» застосовується для характеристики нездоланного прагнення людей до здійснення своїх ідеалів та устремлень (Гумільов Л. М., 1990, с. 498).

Науковці процес творчої діяльності трактують по-різному, що зумовлено сферою їхніх досліджень, погоджуючись в одному, що це психологічний процес складної структурно-динамічної системи. Лев Гумільов з цього приводу говорить так: «Все, что доступно познанию, проходит через призму сознания и при фиксации воплощается в творения рук человека. Людские чувства, являющиеся частью природы внутрочеловеческих тел, отображены в произведениях искусства и изящной словесности. Как известно, научиться рисовать или починають стихи очень трудно. При наличии некоторых спо-

собностей ремеслу художника можно научиться, но этого делать не стоит ибо без *творческого озарения* перешагнуть границы подражания или копирования невозможно. Однако и такого сочетания мало, так как без упорного стремления к цели, т. е. к завершению творения, ничего создать нельзя: «искусство требует жертв» от художника, а способность жертвовать собою ради иллюзии – это и есть проявление пассионарности. Но если так, то в каждом оригинальном и прекрасном творении искусства, философии или литературы содержится комбинация из трех элементов: ремесленной работы, мысли и пассионарности художника, «перелившегося» часть своей энергии в свое произведение. Следовательно, если пассионарное напряжение коллектива фиксируется историей или археологией, науками сложными и требующими длительной подготовки, то в шедеврах искусства каждый может от личить традицию от ремесла и темы, а то, что останется, это след пассионарности мастера (Гумільов Л. М., 1990, с. 452).

Життя і діяльність людини органічно пов'язані з природою, і якою буде ця взаємодія – значною мірою залежить від культури людини. Потреба в пізнанні дійсності і розумінні її для людини в усі часи була необхідною, а потреба в творчості спрямовувала людину на створення нового, невідомого. Ще в радянські часи були популярні слова біолога І. Мічуріна про те, що людина не може чекати подачки від природи, а треба її завоювати самому, і таке завдання увійшло в основу ідеології суспільства і ставилося перед вченими тих часів. Завдяки цій ідеології здійснилися крупні проекти, які згодом виявилися надзвичайно згубними уже для нинішнього суспільства. Вираз «Людина – цар природи» став ключовим у відвойовуванні у природи того, що створювалося нею мільйонами років, а людина вирішила миттєво всім цим заволодіти, а ще створити щось нове, незвичайне. Будь який процес, навіть спрямований на прогрес, має протилежний бік (регрес), тому треба зважувати, що можна придбати, а що – втратити. Л. М. Гумільов в своїй праці «Етногенез і біосфера Землі» говорить про великий пласт культури, накопичений нашими предками і будь-яке втручання людини може потягнути за собою негативні наслідки, тому будь-який пасіонарний виклик у суспільстві тягне за собою руйнування пам'яток культури. Так було з будівництвом Асуанської греблі в безводному Єгипті в 60-х роках ХХ ст., де були порушені закони екосистеми і геодезії, що і могло стати причиною руйнування храмів. Щоб зберегти ці культурні надбання (24 пам'ятки культури), великими фізичними і матеріальними витратами фахівці пересунули храми в безпечну зону, а деякі з них були для країни втрачені назавжди (потрапили в музеї інших держав).

Чи треба було заливати родючі землі і пускати під воду численні села, *творячи* «Київське море», яке в середині літа починає зацвітати водоростя-

ми і не виконувати своєї функції (розвитку рибного промислу) в повному обсязі, чи замінювати білі каштани Хрещатика на рожеві, привезені з теплої Італії і неадаптовані до екологічних і погодних умов України? Такі проекти, як будова Чорнобильської станції на болотистих ґрунтах штучного Київського моря, або вирубка лісів Карпатського регіону, або будівництво деревообробного комбінату на озері Байкал (Росія) тощо слід розглядати, м'яко кажучи, як нетворчий підхід, а Л. Гумільов таке ставлення до природи вважає не помилкою, а злочином перед людством. Бажання зробити нове, незвичайне за будь яких обставин призводить до того, що людство втрачає назавжди раритети і діалог з природою, вважаючи її ресурси безмежними. «Вандализм не ограничивает поле своей деятельности памятниками искусства. Он еще болем губителен, когда его объектом является незащищенная природа... Таким образом, оскудение природы и уничтожение шедевров культуры нельзя считать следствием борьбы за существование, а надо рассматривать как преступление по отношению к потомкам, которым придется прозябать на оскопленной планете». (Гумільов Л. М., 1990, с. 463).

Творча активність особистості і пасіонарність, на нашу думку, мають компоненти спільності в своєму бажанні щось створити нове, незвичайне, фундаментальне, а яким буде продукт діяльності людини – це залежатиме від багатьох компонентів, одним з яких є духовність з своїми ціннісними орієнтаціями.

Духовність – категорія людського буття, якою виражається його здатність до самоствердження та творіння культури, духовність є вищим рівнем розвитку особистості, на якому основними мотиваційно-смысловими регуляторами її життєдіяльності є вищі людські цінності (Енциклопедія освіти, 2008, с. 244). Духовність як складова національної системи виховання, формування особистості розглядається в працях видатних вітчизняних філософів, істориків, педагогів, державних діячів (Амонашвілі Ш., Бех І., Бердяєв М., Грушевський М., Драгоманов М., Костомаров М., Лихачов Д., Могила П., Пирогов М., Сковорода Г. та ін.).

Концепція духовного розвитку людини, за дослідженнями Шевченко Г. П., ґрунтується на розумінні духовності як психологічного феномену і є творчою здатністю людини до психічної самореалізації та самовдосконалення, тому духовний розвиток людини та людства невід'ємно пов'язаний з творчою активністю, результатом якої є продукування духовних надбань у соціумі: сферах науки, мистецтва, релігії та філософії і передбачає якісні та кількісні зміни у виборі моральних ідеалів, ціннісних орієнтацій, життєвих планів, які здійснюються в процесі зростання рівня самовдосконалення, самовиховання, самоактуалізації й самореалізації індивіда. Творча діяльність людини сприяє формуванню творчої особистості, її духовно-

му розвитку, яка побудована на принципах Істини, Добра, Краси (Шевченко Г. П., 2014).

Духовний розвиток особистості, її духовні ціннісні орієнтації прийнято сприймати як складну систему психічних утворень, при яких духовні потреби мотивують активність людини і спрямовують її до духовної діяльності. Духовний розвиток особистості, на думку Помиткіна Е. О., полягає в процесі позитивних та якісних змін у розумовій сфері людини, у почуттєво-емоційній сфері, у моральній сфері, у діяльнісно-вольовій сфері, у естетичному світосприйнятті. Таким чином, духовні цінності слід розглядати як систему ціннісних взаємовідносин, переживань в уявленні, які особистість засвоює через осмислення культури, культурні норми людського буття (Помиткін Е. О., 2009, с. 252-276).

Прийнято вважати за духовні цінності людини такі основні поняття: 1) якість і безпеку життя, здоров'я, добробут; 2) свободу, справедливість, демократію; 3) самореалізацію, освіту, творчість, особистісні духовні ідеали. Бех І. Д. сутність виховного процесу трактує як фундамент до сходження особистості до моральних і духовних цінностей, де особлива увага приділяється гуманістичному аспекту і міжособистісним взаєминам викладача і студента, довіра і повага один до одного (Бех І. Д., 2008). Автор підкреслює значення творчого мислення, естетичного аспекту, рефлексії як звернення людини до свого внутрішнього світу та онтогенезу як індивідуального розвитку особистості.

Калакура Я. в своїй доповіді на Міжнародній науково-практичній конференції у форматі круглого столу «Проблеми культури в українознавстві. Традиції та сучасні тенденції розвитку» (8–9 листопада 2012 р., м. Київ) охарактеризував духовність як внутрішній світ людини і суспільства, вияв моральної атмосфери і культури, інтелекту, освіченості, усталеного світогляду, свідомості, гідності, громадянської позиції, а поняття духовної культури і її цінностей (освіченість, знання, культура, моральність, совість) бачить невіддільним від поняття патріотизму, національної гідності.

Християнство вбачає сенс життя людини не в матеріальних цінностях, а в духовних, тобто в наявності «плоду Духа» – любові, радості, миру, довготерпіння, доброти, милосердя, вірності, лагідності, стриманості, що і стане високим духовним розвитком нашого суспільства. Взавши за основу Десять Господніх Заповідей, необхідно відроджувати нашу духовність – такою була головна ідея виступу православного священика Ігоря Бігуна на засіданні міжконфесійного круглого столу «Принципи духовного відродження та розвитку України у Володимир-Волинському 25 липня 2013 року.

Значення університетів у духовному розвитку країн світу було визнане у зверненні Святішого Отця Іоана Павла II до університетських професорів усіх націй ще в 2000р. під час святкування юві-

лею Римського університету: «Шановні викладачі! У Євангелії відображене розуміння світу і людини, яке не перестає вирішувати культурних, гуманістичних і етичних питань для правильного розуміння життя та історії. Ви маєте бути у цьому переконані і зробити еталоном своїх зобов'язань донести це. Знання, освітлені вірою, знаходяться далеко від повсякденного життя, тому до них треба докласти неабияких зусиль. Гуманізм, до якого ми прагнемо, полягає у баченні суспільства, яке зосереджено на особистості людини та її невід'ємних прав, цінності справедливості і миру, а також на добрих відносинах між людьми та державою, заснованих на солідарності та субсидіарності. Гуманізм здатен дати душу економічному прогресу, тому що він спрямований «на розвиток особистості та людини в цілому» (Populorum Progressio, 14 et Sollicitudo Rei Socialis, 30). Distinguished teachers! On the Gospel is founded an understanding of the world and of the human person which does not cease to unleash cultural, humanistic and ethical values for a correct vision of life and of history. Be profoundly convinced of this, and make it a gauge of your commitment» (Звернення Святішого Отця Іоана Павла II, 2000).

Виховання духовності особистості – це безперервний процес, який виявляється в різних формах, однією з таких є культурно-просвітницька діяльність як в межах закладу, так і за його межами (науково-практичні семінари, мистецькі заходи, відвідування театрів, музеїв, концертних вистав, бібліотек, організації культурологічних експедицій, благодійних заходів тощо).

В Національному університеті біоресурсів і природокористування України виховання людини, спрямоване на освоєння духовних цінностей, побудованих на принципах природовідповідності, варіативності, системності, культуротворчості, поставлене на досить високий щабель, завдячуючи невтомній роботі викладачів кафедри культурології і педагогічних кафедр через діяльність наукових міжнародних семінарів, художньо-мистецьких і патріотичних заходів, краєзнавчо-етнографічних і культурологічних експедицій, спортивних змагань тощо. Професійна діяльність викладачів в колективах художньої творчості (народний ансамбль пісні і танцю «Колос», народний студентський театр «Березіль», естрадно-духовий ансамбль, академічний хор, ансамбль сучасного танцю «Сузір'я-Денс», ансамбль «Амеро», ансамбль «Октава», вокально-естрадний ансамбль «От-ава», вокальна студія класичного співу та ін.) дають можливість розкрити свої здібності і виявити творчу активність, підвищити свій культурний і духовний потенціал. Мистецтво формує духовний світ, є однією з форм духовної активності людини, супроводжує її на всіх етапах духовного розвитку і дозволяє людині самореалізуватися, самоствердитися, підвищити свою самооцінку і культуру.

Активна міжнародна діяльність, стажування наших студентів у закордонних університетах, синергетичний підхід до вивчення культурних надбань різних народів світу дозволяють зробити порівняльну характеристику і дати оцінку багатьом явищам, які не завжди можна побачити і належним чином оцінити в своєму середовищі. Патріотичне ставлення до Батьківщини, презентація національної культури, традицій, досягнень є результатами відповідного внутрішнього стану людини, з її індивідуально-психологічними особливостями, вихованістю, закладеними духовними цінностями, які необхідно підкріплювати виховними заходами, одним з яких був пісенно-театральний проект народного артиста України, професора кафедри культурології нашого університету Вадима Дмитровича Крищенка «Десять Господніх Заповідей» в Національному палаці «Україна» в грудні 2011 року. Участь в цьому мистецькому заході брали і співробітники університету: декан факультету механізації, заслужений працівник культури Ярослав Михайлович та аспірант (на даний час кандидат сільськогосподарських наук) Дмитро Андрієць. Профспілкова організація, жіночий клуб «Гармонія», студентська організація, випускники-меценати, окремі викладачі зробили все, щоб всі бажаючі студенти і співробітники університету змогли долучитися до цього духовного літературно-музичного дійства. Духовна сакральна музика, класичне виконання творів об'єднали викладачів і студентів в бажанні стати краще, добріше, і довго ще йшли обговорення цієї події, тому створити умови для формування високодуховної особистості завжди є можливість. Студенти і викладачі університету одночасно із естетичним задоволенням отримали й урок любові до ближнього, право називатись людиною і жити за тими Заповідями, які нам залишив Господь. Вдячність керівництву університету висловив зі сцени Палацу «Україна» автор пісенно-театрального дійства Вадим Крищенко за підтримку проекту, за високу культуру і виховання молоді. Естетичний і гуманістичний компоненти духовності виявляються у ставленні людини до життя як найвищої цінності, до навколишньої дійсності, у прагненні до краси, гармонії, досконалості, естетики.

Духовність і творча активність пов'язані одна з одною: духовність спонукає людину до творчої активності, в свою чергу творча активність є виходом духовного начала людини. Формування світогляду людини (системи найзагальніших знань, цінностей, переконань, практичних настанов, які регулюють ставлення людини до світу, суспільства, природи) перебуває в постійному розвитку і відшліфовується в процесі творчої діяльності людини.

Жіночий клуб «Гармонія» – це громадська організація в структурі кафедри культурології НУБіП України, але яка об'єднує жінок всьо-

го університету з активною життєвою позицією і утворена з метою спрямування творчих сил на відродження та утвердження історичних святинь, національних традицій та звичаїв, ідеалів та духовної культури українського народу, сприяння розвитку різноманітних освітніх та культурних програм в Україні, підвищення статусу жінок в суспільстві. За десять років своєї діяльності ентузіасти цієї організація розширили коло своїх інтересів, познайомилися з маловідомими для багатьох людей фактами історії України, мандруючи історичними місцями України, підвищили свій інтелектуальний, культурний, просвітницький рівень і передають цей досвід молоді університету. Ведеться альманах, знімаються фільми, проводяться конференції, круглі столи, семінари, зустрічі з видатними жінками України, друкуються статті в університетській газеті культурно-просвітницького спрямування, видана книга «Освітянки НУБіП України», в тому числі і з історичним матеріалом про видатних жінок України – всі ці матеріали використовуються у навчально-виховному процесі.

Виїзний науково-практичний семінар «Скарбниче мистецтво – скарбниця духовної спадщини України» до старовинного замку в м. Радомишль Житомирської області, де меценатом Ольгою Богомолець зібрано 5 тис. українських ікон, дозволив членам жіночого клубу «Гармонія» ще раз впевнитися в тому, що культура, освіта, ідеологія в сфері духовного життя українців займають визначальне місце у формуванні національного світогляду і духовності нації. Українська інтелігенція бачає своє завдання у розповсюдженні інформації, знань, результатів наукових досягнень культурно-

просвітницького спрямування, в обміні практичним досвідом через різні форми роботи, виховуючи таким чином справжнього патріота держави. Громадська організація жіночий клуб «Гармонія» буде всіма засобами продовжувати культурно-просвітницьку діяльність, вивчаючи історію, культуру і традиції народу, і передавати інформацію студентам, залучати їх до дослідницької роботи в цьому напрямі.

Висновок. Таким чином, творча активність особистості передбачає розвиток творчої свідомості та самосвідомості через творчу діяльність, яка і є вищим рівнем активності. На нашу думку, творча активність особистості і пасіонарність мають компоненти спільності в бажанні людини щось створити нове, незвичайне, фундаментальне, а яким буде продукт її діяльності – це залежатиме від багатьох компонентів, одним з яких є духовність із своїми ціннісними орієнтаціями.

Методи формування духовності повинні спрямовувати до головної цілі процесу виховання – усвідомлення мети пізнання світу, себе в цьому світі як особистості, можливості навчитися відрізнити ціннісні речі (духовні) від мирських (матеріальних) і вміти поставити духовність як феномен людського існування на вищій щабель життєвого п'єдесталу. Творча діяльність людини вимагає кропіткої та наполегливої праці, де творча активність є складовою духовного розвитку особистості. Мистецтво, освіта, культура виступають фактором збагачення культурного потенціалу людини, її духовного росту, формують у неї світогляд і визначають систему цінностей буття і суспільних явищ.

Література

1. **Бех І. Д.** Виховання особистості: підручник – К.: Либідь, 2008. – 848 с.
2. **Гумилев Л. Н.** Этногенез и биосфера Земли. 3-е изд., стереотипное. – Л.: Гидрометеиздат, 1990. – 528 с.
3. **Енциклопедія освіти** / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
4. **Звернення Святішого Отця Іоана Павла II** до університетських професорів усіх націй з нагоди ювілею Римського університету, 9 вересня 2000 р., Рим.
5. **Культурологічний словник** / За ред. В. І. Рожка, О. В. Антоноука. – К.: НМАУ. – 2011, 464с.
6. **Матеріал з Вікіпедії** - вільної енциклопедії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D1%>
7. **Помиткін Е. О.** Психологія духовного розвитку особистості: Монографія. – К.: Наш час, 2007. – 280 с. – Бібліогр.: с. 252–278.
8. **Сисоєва С. О.** Основи педагогічної творчості: Підручник. – К.: Міленіум, 2006. – 344с.
9. **Туриніна О. Л.** Психологія творчості: Навч. Посіб. – К.: МАУП, 2007. – 160с.: іл. – Бібліогр.: с. 156-157.
10. **Шевченко Г. П.** Поэтический образ морали в искусстве: опыт нравственного воспитания старшеклассников: книга для учителей и студентов. – 2-е изд., доп. и испр. / Г. П. Шевченко, Л. Л. Бутенко, А. И. Шкурин. – Луганск: Изд-во «НОУЛИДЖ», 2014. – 320 с.

References

1. **Bekh, I. D.** (2008). Character education. Kyiv: Lybidj (in Ukrainian).
2. **Gumilev, L. N.** (1990). Ethnogenesis and Earthbiosphere. Leningrad: Gidrometeoizdat (in Russian).
3. **Kremenj, V. Gh.** (Eds). (2008). Encyclopedia of Education. Kyiv: Jurinkom Inter (in Ukrainian).

4. *Address of the Holy Father John Paul II to University Professors of all Nations*. (2000). Roma (in English).
5. *Rozhko, V. I., Antonjuk, O. V.* (Eds). (2011). *Culturological dictionary*. Kyiv: NMAU (in Ukrainian).
6. *Material from Wikipedia* – free encyclopedia. Retrieved from <http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D1%> (in Ukrainian).
7. *Pomytkin, E. O.* (2007). *The Psychology of Spiritual development of an individual*. Kyiv: Nash chas, 252-278 (in Ukrainian).
8. *Sysojeva, S. O.* (2006). *Outlines of pedagogical creativity*. Kyiv: Milenium (in Ukrainian).
9. *Turytnina, O. L.* (2007) *The Psychology of Creativity*. Kyiv: MAUP, 156-157 (in Ukrainian).
10. *Shevchenko, G. P., Butenko L. L., Shkurin, A. I.* (2014). *Poeticimage of morality in art: the experience of moral education of senior pupils*. Lugansk: Izd-vo «NOULIDZh» (in Russian).

Мельничук Т. Ф. ТВОРЧЕСКАЯ АКТИВНОСТЬ КАК КОМПОНЕНТ ДУХОВНОГО РАЗВИТИЯ ЛИЧНОСТИ

Рассматривается творческая активность в процессе деятельности и духовного развития личности, условия, которые влияют на формирование творческой активности как составляющей творческого потенциала; обозначены понятия «пассионарность», смысл жизни, ценностные ориентации и духовное развитие личности в процессе творческой деятельности; показана роль творческих коллективов и деятельность общественной женской организации клуба «Гармония» в университете в процессе формирования духовных ценностей личности.

Ключевые слова: гуманизм; духовная и материальная культура; духовность; духовное развитие; национальные святыни; пассионарность; патриотическое отношение; сакральное искусство; самосознание; творческая активность; традиции; ценностные ориентации.

Melnychuk T. ARTISTIC ACTIVITY AS A COMPONENT OF SPIRITUAL DEVELOPMENT OF AN INDIVIDUAL

The article covers artistic activity as a multifunctional psychological component during activity and spiritual growth of an individual and conditions which influence the formation of artistic activeness as a component of creative potential; some concepts are defined such as «passionarity» as a splash of goal-oriented energy and active artistic activity of an individual in creating art masterpieces and other products as a result of an individual's work connected with life and environment protection; the rebirth of spirituality, humane and moral principles of life purposes, values which are underlain in «The Ten Commandments» of Christian religion as an ensample of purposes of life and spiritual development during the activity for humankind; the importance of artistic performance ensembles and a non-governmental female organisation in the system of cultural and educational work at the university while shaping spiritual virtues of an individual, patriotic attitude towards cultural heritage and traditions of Ukrainian nation is presented.

Keywords: artisticactiveness; humanism; nationalshrines; passionarity; patriotic attitude; sacred art; spiritual and material culture; spiritualgrowth; spirituality; traditions; values.

Рецензенти

Амеліна С. М. – д. пед. н, проф.,
Майданюк І. З. – д. філос. н., проф.

Стаття надійшла до редакції 06.03.2015

Прийнято до друку 26.03.2015

УДК 378:330

Н. І. Волкова

ПОЛІКУЛЬТУРНА ОСВІТА У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ

Проаналізовано проблему полікультурної освіти майбутніх економістів; обґрунтовано основні структурні елементи полікультурної освіти; охарактеризовано функції полікультурної освіти професійної підготовки студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів; показано, що становлення економістів нової формації є більш ефективним у процесі цілеспрямованої полікультурної освіти, що здійснюється за допомогою впровадження у професійну підготовку фахівця полікультурного компонента змісту освіти.

Ключові слова: майбутній економіст; полікультурна освіта; полікультурний компонент; професійна підготовка.

Вступ. Модернізація сучасної освіти є мувалася в умовах індустріальної культури і закономірним історичним процесом, пов'язаним вступила у протиріччя з культурними реаліями із необхідністю зміни освітньої моделі, що сфор- постіндустріального суспільства. Модернізація,